

Розлади сенсорно-перцептивної сфери

План

1. Відчуття та основні порушення відчуттів.
2. Сприймання та порушення сприймання.
3. Методи дослідження відчуттів і сприймання.

Відчуття – це пізнавальний психічний процес відображення окремих властивостей та якостей предметів та явищ навколишньої дійсності та внутрішніх станів організму, який виникає внаслідок безпосереднього впливу подразників на органи чуття в даний момент.

Екстероцептивні

- контактні (смак, дотик)
- дистантні (зір, слух, нюх)

Інтероцептивні (органічні)

- (голод, спрага, біль, статеві, відчуття внутрішніх органів)

Пропріоцептивні

- статичні (вестибулярні)
- кінестетичні (положення тіла в просторі)

Сприймання – це пізнавальний психічний процес цілісного відображення предметів і явищ дійсності при їх безпосередній дії на органи чуття в даний момент.

Види сприймання

За аналізатором

- *зорове*
- *слухове*
- *дотикове*
- *кінестетичне*
- *нюхове*
- *смакове*

За метою діяльності

- *мимовільне*
- *довільне*

За формою існування матерії

- *простору*
- *часу*
- *руху*

Розлади відчуттів

- **Гіпестезія** — зниження суб'єктивної яскравості й інтенсивності відчуттів і сприйняття, що виявляється у втраті ними чуттєвої жвавості, яскравості, конкретності, аж до виникнення почуття їхньої сторонності.
- **Анестезії** – втрата відчуттів у разі нервових захворювань.
- **Агнозії** - порушення зорових, слухових кінестетичних сприйняття за умов локальних уражень кори головного мозку, коли хворі сприймають предмет, його частини, але не можуть його назвати.
- **Гіперестезії** – підвищення, загострення чутливості аналізаторних систем до адекватних зовнішніх подразників.
- **Парастезії** – відчуття поколювання, повзання мурашок по шкірі, припливу крові і жару до різних ділянок тіла.
- **Синестезія** – виникнення відчуття однієї модальності під дією подразника іншої модальності, в результаті чого виникають подвійні відчуття.
- **Сенестопатії** - різноманітні, украй неприємні, важкі і незвичайні відчуття, що виходять з окремих внутрішніх органів і різних ділянок тіла, і не мають причин для їх виникнення в даному органі.

Розлади сприймання

Психосенсорні розлади (метаморфопсії)

- Мікропсія
- Макропсія
- Дисморфопсія
- Дисмегалопсія
- Поропсія

Ілюзії

- **За аналізатором:**
(зорові, смакові, нюхові, тактильні, загального почуття)
- **За механізмом виникнення:**
(фізичні, фізіологічні, психічні)

Галюцинації

- **За аналізатором:**
(зорові, слухові, нюхові, смакові, тактильні)
- **За складністю:**
(прості, складні)
- **За повнотою розвитку:** (повні, неповні)
- **Стосовно особистості хворого:**
(нейтральні, коментуючі, імперативні)

Психосенсорні розлади – це змінене зорове сприймання реальних предметів, об'єктів або явищ із збереженням їх впізнавання і значення.

- ***мікропсії*** – зменшення їхніх розмірів;
- ***макропсії*** – збільшення предметів;
- ***дисморфопсії*** – перекручування форми предметів;
- ***дисмегалопсія*** – видовження, розширення;
- ***поропсія*** – зміна відстані.

Мікропсії та макропсії

Мікропсії у пацієнта з шизофренією

Ілюзії – помилкове сприймання реально існуючих предметів і явищ дійсності.

- ***фізичні*** – виникають через особливості фізичних властивостей предметів і речовин;
- ***фізіологічні*** – пов'язані з фізіологічними особливостями функціонування аналізатора;
- ***психічні*** – пов'язані зі змінами психічної діяльності (*афективні, вербальні, парейдолії*).

- **Афективні ілюзії** – виникають під впливом афекту, туги, тривоги, страху
- **Вербальні ілюзії** – виникають, коли хворий у різних звуках чи в розмовах оточуючих чує зауваження, накази в свій адрес.
- **Парейдолії** – зорові ілюзії казкового, фантастичного змісту.

Парейдолічні (фантастичні) ілюзії

(у візерунках і шпалерах хворому ввижаються незвичайні картини)

Галюцинації – уявне сприйняття без реального подразника (образу, явища).

- **Зорові** — уявне сприйняття зорових образів без реального в даний час подразника (образу, явища).
- **Слухові** — хворий чує крики, розмови, музику, спів тощо, чого в цей час немає. Стосовно особистості хворого вони можуть бути нейтральними, коментуючими (ворожими, загрозливими, доброзичливими, антагоністичними — одні голоси добрі, інші — злі), імперативними.
- **Нюхові** — хворий сприймає запахи, що відсутні в цей час.
- **Смакові** – виражаються в тому, що хворий сприймає смакові подразники, які в цей час відсутні.
- **Тактильні** — температурні, відчуття вологи на тілі, у вигляді дотиків, стискання, погладжування, щипків, розтягнення шкіри тощо.
- **Вісцеральні** (сенестопатичний галюциноз) — уявляють предмет чи образ у якому-небудь органі чи частині тіла.

Вираз обличчя при зорових галюцинаціях

Поведінка пацієнта зі слуховими галюцинаціями

Міміка пацієнта при нюхових галюцинаціях

Смакові галюцинації

- **Прості галюцинації** — фотопсії, акоазми, що не мають змісту. Вони сприймаються в окликах, світлових ефектах, у кольорових цятках та ін.
- **Складні галюцинації** – мають зміст, можуть бути у вигляді образів, сцен, панорам, діалогів, розмов, запахів та ін.
- **Повні (справжні) галюцинації** — галюцинації, що мають усі властивості сприйняття, а саме чуттєву жвавість, екстрапроекцію, відсутність довільної змінюваності, що створює відчуття реальності.
- **Неповні (псевдогалюцинації)** — галюцинації, у яких відсутня яка-небудь із властивостей сприйняття.

Особливі види галюцинацій:

- **Гіпногогічні** — галюцинації, що з'являються при переході від стану неспання до сну (під час засинання).
- **Гіпнопомпичні** — виникають під час пробудження, тобто при переході від сну до неспання.
- **Екстракампінні** — галюцинації, що розташовуються поза полем зору.
- **Функціональні** — галюцинаторний подразник сприймається поряд, паралельно з реальним.
- **Рефлекторні галюцинації** — відтворені, коли реальний подразник (наприклад, поворот ключа в замку) галюцинаторно сприймається в іншому місці (поворот ключа в серце).
- **Викликані галюцинації** — спричинені сеансом гіпносугестії.
- **Негативні галюцинації** — відсутність сприйняття дійсно існуючих предметів.
- **Епізодичні галюцинації** — що виникають періодично (*наприклад екстатичні в епілептиків*).
- **Галюцинації типу Шарля Боне** — у психічно здорових, що втратили зір чи слух, виникають зорові чи слухові галюцинації (*із критичною оцінкою*).
- **Явища фантома в осіб після ампутації** — галюцинації у психічно здорових (із критичним до них відношенням), коли людина відчуває наявність ампутованої кінцівки, біль у ній та ін.

Синдроми порушень відчуттів і сприймання

- **Синдром галюцинозу** (зорового, слухового, тактильного й ін.) — уявне сприйняття образів без реального подразнення відповідного аналізатора, без маревного трактування галюцинацій, із критичним відношенням чи без нього.
- **Синдром порушення схеми тіла** – психосенсорні інтеро- і пропріоцептивні розлади у вигляді спотворення сприйняття тілесного "Я". Виявляється у відчутті подовження, укорочення, викривлення кінцівок, голови, внутрішніх органів і т.п. Входить у структуру синдрому деперсоналізації.
- **Деперсоналізація** – відчуття зміни фізичного і психічного «Я».
- **Дереалізація** – спотворене сприйняття об'єктивної дійсності або окремих предметів, явищ довкілля в часі, просторі, за формою, величиною, забарвленням, взаємним розташуванням.

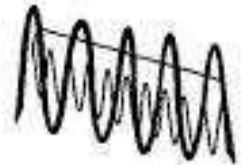
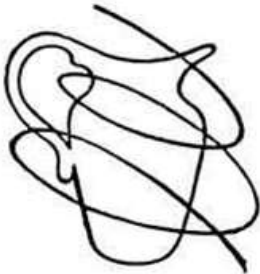
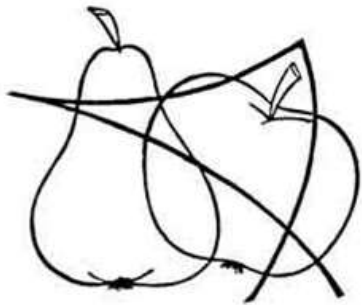
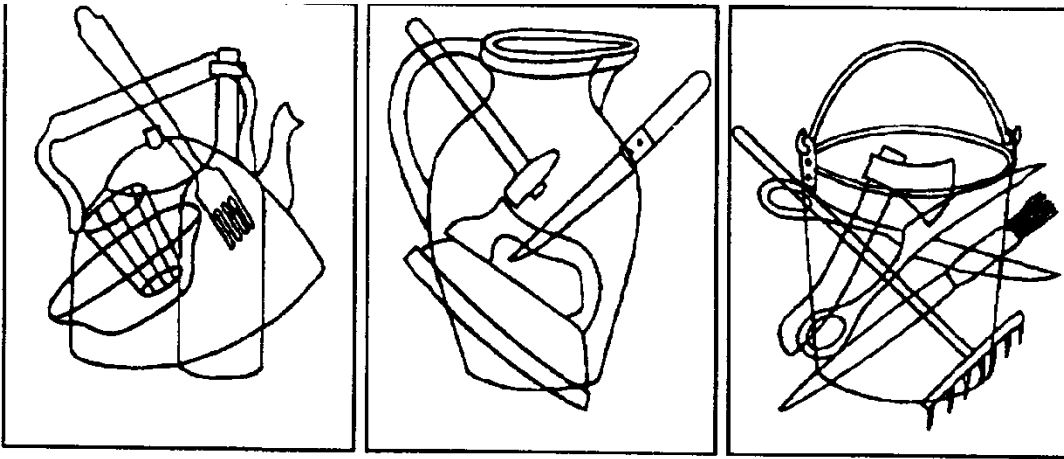
Методи дослідження відчуттів і сприймання

Клінічні методи:

- Дослідження больової і тактильної чутливості (*за допомогою спеціально підібраних волосків, щетинок, голок тощо*)
- Дослідження температурної, вібраційної чутливості, розладів органів слуху і зору (*за допомогою спеціальних приладів: термостезіометра, аномалоскопа та ін.*)
- Аудіометрія

Експериментально-психологічні методи:

- Тахістоскопічний метод
- Проба Поппельрейтера
- Проба (симптом) Ліпмана; Ригера і Рейхардта; Бехтерева; Ашаффенбурга.

Література

- Максименко С. Д. Патопсихологія: Навч. посіб. / С. Д. Максименко – К.: КММ, 2010. – 208 с.
- Мартинюк І. А. Патопсихологія: Навч. посіб. / І. А. Мартинюк – К.: Центр учбової літератури, 2008.
- Мар'єнко Б. С. Основи психопатології. / Б. С. Мар'єнко. – Львів: Видав. центр ЛНУ, 2006.
- Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. ; за ред. В.Л. Гавенка, В.С. Бітенського. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : ВСВ "Медицина", 2015. – 512 с.